

УДК 378.1(07)

Григорій Терещук

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ТНПУ ІМ. В. ГНАТЮКА: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ У КОНТЕКСТІ НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ”

У статті аналізуються особливості сучасного освітнього процесу в Україні та Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка. Називаються основні проблеми та завдання, що стоять перед колективом, а також шляхи модернізації в контексті нового Закону України “Про вищу освіту”.

Ключові слова: освітній процес, ТНПУ ім. В. Гнатюка, реформування, модернізація, Закон України “Про вищу освіту”.

Входження України до європейського освітнього простору, орієнтація національної системи вищої освіти на європейські освітні стандарти, що детермінована вимогами інформаційного суспільства, зумовили необхідність висвітлення в даній статті та власне окреслення перед колективом Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка низки стратегічних напрямів, реальних шляхів і заходів модернізаційних кроків у навчально-виховному процесі.

В умовах адаптації системи вищої освіти до динамічних змін у сучасному глобалізованому світі, перетворенні освіти на один з вирішальних соціокультурних чинників суспільства відчуваємо гостру потребу відповідних змін як в організації системи національної системи освіти, так і в змісті, формах і методах навчального процесу.

Зокрема, нагальною потребою сьогодення для більшості країн світу постає необхідність переходу від усталеної адаптаційної освітньої моделі, притаманної індустріальному і постіндустріальному суспільствам до моделі інноваційної, мета якої полягає у розвитку здібностей людини швидко й якісно адаптуватися до мінливих умов [1].

Згідно із Указом Президента України від 11 червня 1998 р. “Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу” [2], поряд з іншими напрямками європейської інтеграції – культурно-освітній та науково-технічний займають особливе місце, зумовлене потенційною можливістю досягти вагомих успіхів у інтеграційному процесі саме на цих напрямках. Як свідомий суспільний вибір, перспектива європейської інтеграції – це вагомий стимул для успіху економічної і політичної трансформації, що стане основою національної консолідації. Європейська інтеграція, таким чином, ключова ланка відкриття України світу, переходу від закритого тоталітарного до відкритого демократичного суспільства [3].

Підкреслю, що сьогодні реформування системи вищої освіти і професійної підготовки фахівців є одним із стратегічних завдань Української держави. При цьому її структурне реформування, зміна освітніх програм і проведення необхідних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах України здійснюється в рамках Болонського процесу. Реформи вищої освіти на сьогодні відбуваються і в країнах – членах Європейського союзу.

Безумовно, що модернізація структури вищої освіти України вимагала змін у системі законодавчого і нормативно-правового регулювання, з урахуванням вимог європейської системи стандартів та сертифікації. Водночас реформа повинна сприяти розвитку національних культурних цінностей, демократії і гуманізму, як основних чинників функціонування громадянського суспільства.

Власне з орієнтацією саме на такі цінності й проектувався новий Закон України про “Про вищу освіту” [4].

Хочу зазначити, що у 2013–2014 н. р., у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка здійснювалась підготовка майбутніх фахівців відповідно до нормативних вимог МОН України та стандартів Європейського простору вищої освіти. Започаткована низка програм подвійних дипломів із вищими навчальними закладами Польщі, з метою запозичення позитивного досвіду організації навчального процесу та підвищення кваліфікації викладачів. Активізувались міжнародні зв'язки, освітня діяльність стала більш прозорою і відкритою, на офіційному сайті університету розміщено блог “Інформатор ЄКТС” [5].

З метою підвищення якості навчального процесу науково-методична рада університету упродовж минулого навчального року організувала низку науково-методичних семінарів: “Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти: досвід та перспективи впровадження” (листопад 2013 р.), “Науково-дослідницька компонента курсових та кваліфікаційних робіт” (лютий 2014 р.), “Інформаційні технології підготовки майбутніх фахівців технологічної та професійної освіти” (лютий 2014 р., видано збірник 25 статей обсягом 5,4 д. а.); “Про електронне та дистанційне навчання в університеті” (квітень 2014 р.). 12–13 травня 2014 р. кафедра інформатики та методики її викладання провела тренінг “Використання інформаційних технологій у вищому навчальному закладі на основі моделі TRACK” для завідувачів кафедр університету.

У мережу ТНПУ ім. В. Гнатюка введено електронні версії 73 навчально-методичних праць працівників університету. 60 % підручників і посібників, підготовлених викладачами університету, рекомендовані до друку МОН України.

За консолідованим рейтингом вузів України 2014 р., складеним інформаційним освітнім ресурсом “Освіта.ua”, ТНПУ ім. В. Гнатюка увійшов у ТОП-10 кращих педагогічних ВНЗ України, посівши друге місце після НПУ ім. М. Драгоманова.

У новому Законі “Про вищу освіту” закладені оптимістичніші для нас підходи щодо стипендіального забезпечення [4]. Розмір стипендіального фонду ВНЗ повинен забезпечувати виплату академічних стипендій не менш як двом третинам і не більш як 75 % студентів денної форми навчання, які навчаються за кошти державного бюджету, без урахування осіб, які отримують соціальні стипендії. Зокрема, академічні стипендії будуть виплачуватись не менш як двом третинам студентів кожного курсу (крім першого семестру першого року навчання) за кожною спеціальністю, без урахування осіб, які отримують соціальні стипендії. Це означає, що має бути знятий пункт Постанови Кабінету Міністрів про середній бал 4.0, інакше він буде суперечити пунктам 5,7 статті 62 Закону, адже, наприклад, на таких факультетах, як фізико-математичний, фізичного виховання, з технічних дисциплін досягти таких високих показників якості успішності майже нереально.

Відповідно до нового Закону, сторони навчального процесу повинні бути відкритими і доступними для всіх його суб'єктів і зацікавлених осіб (батьків студентів, роботодавців, громадськості). У зв'язку з цим, на сайті університету всім факультетам, навчальному відділу потрібно кардинально розширити блог “Навчальний процес”, насамперед, наповнити блок про організацію навчального процесу на факультетах, і не лише інформацією про освітні програми, списки дисциплін кафедр, хто їх викладає, короткими анотаціями курсів. Нам треба кардинально розширити сайт в частині інформованості про навчальну діяльність: 1) для студентів – розклади занять груп, консультацій, графіки виконання курсових, ІНДЗ, модульних контролів, розклади іспитів; критерії і засоби оцінювання; правила і взірці нормативних документів, бланки заяв тощо; 2) для

викладачів – розклади їх академічних занять, індивідуально-консультативних занять, графіки консультацій студентів за дистанційною формою навчання, під час практик, виконання ІНДЗ, курсових тощо.

Останнім часом у вузах спостерігається така проблема, як втрата контингенту студентів. Упродовж останніх 3-х років відбувається відтік наших бакалаврів в інші ВНЗ. Позитивні зміни в контингенті студентів 5-го курсу денної форми навчання мають місце лише на факультеті фізичного виховання.

Необхідно глибоко проаналізувати причини цього явища. Наша толерантність, якість роботи кафедр, деканатів, авторитет кожного викладача, лаборанта, всіх нас разом – все це або утвердить випускника бакалаврату у намірі й далі продовжувати навчання у нашому вузі, або ж спонукатиме його йти в інший навчальний заклад.

До слова: у Законі “Про вищу освіту” (стаття 58. п. 1) сказано: “науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники вищого навчального закладу зобов’язані: дотримуватись норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України” [4].

Ця вимога Закону має органічно увійти в свідомість, а може й на рівень підсвідомості кожного з нас. Педагогічний такт, повага до студента, до колег по роботі, патріотизм – ці якості несумісні з деякими негативними явищами, що, на жаль, часто є в нашому суспільстві.

Ще одна проблема сьогодення. Оптимізація чисельності науково-педагогічних кадрів (чим більше студентів навчається на факультеті за спеціальністю, тим більшою є потреба в кадрах, і, навпаки), а також відповідність викладача посадовим обов’язкам і вимогам до особистісних якостей. У багатьох випадках для юридичного вирішення проблеми доцільне укладання індивідуальних трудових договорів із зазначенням додаткових умов (захист дисертації, написання посібника, наявність об’єктивних потреб у повній чи частковій зайнятості на посаді тощо). Тому, відповідно до п. 6 статті 57 Закону про вищу освіту, потрібно розробити форму бланку індивідуального трудового договору чи контракту [4].

Однією із актуальних проблем діяльності ВНЗ – є система забезпечення якості освіти. Мова йде насамперед про систему внутрішнього забезпечення якості, про створення окремого підрозділу в університеті, що здійснював б контроль якості освіти, який не був би в структурі навчального відділу, а, можливо, стояв над ним. До цієї системи мають бути залучені студенти та працевластці, громадськість. Цей напрям діяльності ВНЗ започаткований новим Законом “Про вищу освіту” [4]. Він охоплює багато функцій, передбачає перерозподіл у підпорядкування підрозділу з внутрішнього забезпечення якості окремих функцій від навчального і наукового відділів, практично поглинає всі види діяльності діючого до сьогодні в нас центру моніторингу якості освітніх послуг та сприяння працевлаштуванню студентів і випускників, а також науково-методичного центру (оскільки взаємодіє із системою зовнішнього забезпечення якості, насамперед в особі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, організує ліцензування і акредитацію, забезпечує публічність інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; відслідковує атестацію і підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, здійснює моніторинг якості навчання, запобігання та виявлення академічного плагіату; контролює забезпечення необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів тощо).

У зв’язку з реформою зростає роль науково-методичної ради університету: зміщуються акценти на вирішення нею глобальних проблем вузу, що стосуються

освітніх програм і забезпечення якості вищої освіти. Тому необхідно доопрацювати положення про НМР і зміцнити її кадровий склад.

Оскільки у 2015 р. вуз проходить акредитацію низки спеціальностей – завідувачам випускових кафедр потрібно переглянути навчальні плани, щоб привести їх у відповідність до чинних галузевих стандартів.

Новий Закон увійшов в дію 6 вересня 2014 р. [4]. Це накладає значний відбиток на різні напрями освітньої діяльності. Акцентую увагу на деяких, найважливіших.

Нові освітні програми, які передбачають зменшення обсягу одного кредиту ЄКТС до 30 годин і зменшення максимального навчального навантаження науково-педагогічного працівника до 600 годин, починають діяти з 1 вересня 2015 р. [4]. Цей пункт Закону також означає, що приблизно на 18 % треба зменшити аудиторні години на вивчення навчальних дисциплін. Самостійна робота ставиться в центр уваги навчальної діяльності університету. Творчість повинні проявити насамперед викладачі: як в такому випадку забезпечити нову якість підготовки здобувача вищої освіти, щоб він став креативною людиною, мобільним фахівцем, висококомпетентним і конкурентоздатним до роботи в інноваційному професійному середовищі. Тому, на часі – розробка нових навчальних і робочих планів, програм дисциплін, створення нового методичного забезпечення, в тому числі ЕНМКД.

Мінімізація аудиторної роботи, концептуальні зміни, що відбуваються в системі вищої освіти України – все це спонукає нас до зміни парадигми навчального процесу від знань-умінь-навичок – до компетентностей. Сучасний викладач університету повинен змінитись, відійти якнайдалі від школярського стилю навчальної роботи. Доречно згадати фразу: “поганий вчитель вчить істині, хороший – вчить знаходити цю істину”. Навчити студента самостійно вчитись – ось наше ключове завдання.

У сучасних умовах становлення й збереження української державності безумовно важливу роль у навчальному процесі відіграє виховний аспект. У зв’язку з цим, доцільно (за рекомендацією МОН України і листом Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 28.07.2014 р. № 14.1/10-2681 з методичними рекомендаціями) здійснити низку освітньо-виховних заходів у контексті програми “Україна – суверенна демократична держава”, які стануть фундаментом формування у студентів сучасної національної ідентичності. 1 вересня проведено у всіх академічних групах нашого університету першу лекцію “Україна – суверенна демократична держава”, впродовж навчального року – заплановані “уроки мужності”. Особливо важливо звернути увагу на цей аспект під час викладання дисциплін гуманітарного циклу.

В умовах формування інформаційного суспільства функціональними особливостями вищої освіти виступає не тільки здатність передачі нагромадженого в попередні роки обсягу знань і навичок, але й спроможність фахівців з вищою освітою сприймати наукові ідеї, технічні новації і методи навчання, використовувати на практиці інноваційні, креативні підходи до вирішення конкретних виробничих завдань і проблем, розвивати у майбутніх працівників новаторські здібності, ініціативність, підприємливість. Завдання вищої школи, як соціального інституту, полягає в тому, щоб сприяти фаховій самореалізації індивіда, навчаючи його професійно спрямованій взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищем [1].

Підкреслю, що для чіткої модернізації освітнього простору з метою збереження якості навчального процесу на рівні європейських орієнтирів в ТНПУ ім. В. Гнатюка є увесь необхідний кадровий і науково-технічний потенціал, водночас на порядку дня вирішення низки проблем, породжених змінами у законодавстві та нормативних вимог. У кінцевому результаті такі

кроки сприятимуть підвищенню в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища. Таким чином, маємо над чим працювати.

Список використаних джерел

1. *Пашков В.* Модернізація системи вищої освіти України в контексті становлення інформаційного суспільства та євроінтеграційного поступу // Електронний збірник наукових праць Запорізької обласної академії післядипломної педагогічної освіти. – 2011. – [Режим доступу]: virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp2/filosofia/pashkov.pdf 2. *Указ* Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 “Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу” // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: iig-mp.narod.ru/subjects/eu/uastrategy.doc 3. *Модернізація* вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков; відп. ред. М. Ф. Степко. – К., 2004. – 24 с. 4. *Закон* України “Про вищу освіту” // Вища освіта. – 10 вересня 2014. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> 5. “Інформатор ЄКТС” // www.pageinsider.com/tnpu.edu.ua

Григорій Терещук

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В ТНПУ ИМ. В. ГНАТЮКА: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И МОДЕРНИЗАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ НОВОГО ЗАКОНА УКРАИНЫ “О ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ”

В статье анализируются особенности современного образовательного процесса в Украине и Тернопольском национальном педагогическом университете им. В. Гнатюка. Называются основные проблемы и задачи, которые стоят перед коллективом, а также пути модернизации в контексте нового Закона Украины “О высшем образовании”.

Ключевые слова: образовательный процесс, ТНПУ им. В. Гнатюка, реформирование, модернизация, Закон Украины “О высшем образовании”.

Grygoriy Tereshchuk

THE EDUCATIONAL PROCESS IN V. HNATYUK TNPU: PROGRESS, PROBLEMS AND MODERNIZATION IN THE CONTEXT OF THE NEW LAW OF UKRAINE “ON HIGHER EDUCATION”

In the article the features of modern educational process in Ukraine and V. Hnatyuk Terнопil National Pedagogical University are analyzed. Major problems and tasks faced by the staff are enumerated, and ways of modernization in the context of the new Law of Ukraine “On Higher Education” are named.

Key words: educational process, V. Hnatyuk TNPU, reform, modernization Law of Ukraine “On Higher Education”.